

Metodické poznámky

Informace o statistickém zjišťování

Hodnocení vývoje pracovní nemocnosti a úrazovosti vychází zejména z údajů získávaných pomocí výkazu „Nem-Úr“. Statistická zjišťování v oblasti pracovní nemocnosti a úrazovosti mají velmi dlouhou tradici začínající už v padesátých letech minulého století. Zásadní význam pro obsah i způsob sběru statistických dat má zákon č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“); v návaznosti na postupné rozšiřování sledovaných ukazatelů obsahuje výkaz nemálo vazeb také na zákoník práce a jiné související zákony.

Frekvence statistického zjišťování prováděného výkazem „Nem-Úr“ se v návaznosti na potřeby uživatelů dat v průběhu času měnila. Z počátečních dvou mutací výkazu – měsíční a roční – začala být v roce 1997 využívána jen roční a od roku 2001 byla zavedena pololetní periodicitu zjišťování Nem-Úr.

Údaje zjištěné šetřením „Nem-Úr“ jsou členěny (s určitým omezením v případě dat za malé organizace) podle institucionálních sektorů (veřejný, soukromý a zahraniční sektor a osoby samostatně výdělečně činné), podle území (kraje) a podle odvětví (OKEČ). Údaje týkající se smrtelných pracovních úrazů jsou v rámci dohody o spolupráci porovnávány s informacemi Českého úřadu bezpečnosti práce.

Výkaz „Nem-Úr“

Jak již bylo řečeno, základním zdrojem informací je výkaz „Nem-Úr“. Zpravodajskou povinnost k výkazu mají ekonomické subjekty, popř. jejich organizační složky, které samostatně provádějí agendu nemocenského pojištění. Za organizace s počtem do 25 zaměstnanců a za osoby samostatně výdělečně činné (dále jen „OSVČ“), které samy nelikvidují nemocenské pojištění, předkládají údaje formou sumářů Okresní správy sociálního zabezpečení (v Praze to je Pražská správa sociálního zabezpečení). Údaje získávané formou sumářů nejsou členěny do odvětví. Jinak řečeno, vše co je dále hodnoceno v odvětvovém členění ekonomiky, nezahrnuje data za ekonomické subjekty do počtu 25 zaměstnanců a OSVČ (cca 30 % nemocensky pojištěných).

Ukazatele výkazu jsou naturálního (počet osob, případů nemoci či úrazu, počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti) i hodnotového (náklady, náhrady a přírázky v Kč) charakteru. Základním ukazatelem, ke kterému se vztahují údaje o pracovní neschopnosti, je ukazatel průměrného počtu nemocensky pojištěných osob. Z tohoto počtu osob jsou zvlášť uvedeny ženy a v případě úrazovosti i mladiství do 18 let.

Z nemocenského pojištění jsou podle zákona vyňaty a do zjišťování „Nem-Úr“ proto nezahrnuty tyto skupiny osob:

- příslušníci ozbrojených sborů z povolání,
- cizí státní příslušníci, kteří nemají trvalý pobyt na území ČR a kteří jsou v ČR činní pro zaměstnavatele požívající diplomatických výsad a imunit a pokud mohou být účastní nemocenského pojištění v jiném státě nebo pro zaměstnavatele v pracovním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů,
- zaměstnanci, kteří jsou činní v ČR pro zaměstnavatele, kteří nemají sídlo na území ČR,
- zaměstnanci, kteří vykonávají pouze příležitostné zaměstnání,
- příslušníci Celní správy ČR,
- příslušníci Hasičského záchranného sboru ČR.

Osobní rozsah nemocenského pojištění stanoví, které osoby mohou být naopak účastny nemocenského pojištění. Podle zákona o nemocenském pojištění jsou pojištěni, pokud splňují podmínky stanovené pro účast na nemocenském pojištění a jsou činní v České republice. Do šetření „Nem-Úr“ jsou tedy zahrnuty tyto skupiny osob:

- zaměstnanci v pracovním poměru (včetně osob činných v poměru, který má obsah pracovního poměru, i když pracovní poměr nevznikl proto, že nebyly splněny všechny podmínky stanovené pro jeho vznik pracovními předpisy),

- členové družstva, jestliže nejsou v pracovněprávním vztahu k družstvu, ale vykonávají pro družstvo práci, za kterou jsou odměňováni,
- společníci a jednatelé společnosti s ručením omezeným a komanditisté komanditních společností, jestliže nejsou v pracovněprávním vztahu k této společnosti, ale vykonávají pro ni práci, za kterou jsou touto společností odměňováni,
- zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti,
- soudci,
- členové zastupitelstev územních samosprávných celků, jestliže jsou jim vypláceny odměny jako členům zastupitelstev územních samosprávných celků, kteří tyto funkce vykonávají jako uvolnění,
- poslanci Poslanecké sněmovny a senátoři Senátu Parlamentu,
- členové vlády, prezident, viceprezident a členové Nejvyššího kontrolního úřadu, Veřejný ochránce práv, zástupce veřejného ochránce práv a ředitel Bezpečnostní informační služby, členové Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, finanční arbitr a zástupce finančního arbitra České národní banky,
- dobrovolní pracovníci pečovatelské služby,
- pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči ve zvláštních zařízeních,
- osoby zařazené k pravidelnému výkonu prací ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě,
- osoby se změněnou pracovní schopností připravující se pro pracovní uplatnění,
- státní zaměstnanci podle služebního zákona.

Pracovní síla zahrnuje všechny osoby 15-ti leté a starší, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané nebo nezaměstnané.

ČSÚ ve svých publikacích používá členění **podle institucionálních sektorů**. Uvedené třídění je uplatněno i v této publikaci:

- veřejný sektor (státní a komunální),
- soukromý sektor (vč. zaměstnanců fyzických osob nezapsaných do obchodního rejstříku a bez OSVČ),
- sektor zahraniční (ekonomické subjekty pod kontrolou zahraničních vlastníků),
- osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ).

Dále jsou v této publikaci používána třídění – podle odvětví (OKEČ) a podle území (kraje) s tím, že třídění podle území je zpracováno podle aktuálního územního uspořádání, tj. 14 krajů ČR.

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých je počet nemocensky pojištěných (zabezpečených) zaměstnanců do 18 let dokončeného věku.

Vyšší údaje **počtu hospitalizovaných osob** s trvalým pobytem v Libereckém kraji v daném období v některých tabulkách jsou způsobeny zahrnutím osob s nezjištěnými údaji.